

suasio, et securitas gratiæ non tamen certitudo fidei Catholicæ, vel divinæ. Hunc locum fusius explicare volui, quoniam ex verbis hujus sermonis perperam intellectis, duxit originem perniciose illa hæresis de fide speciali, quæ magnam partem Septentrionis infecit.

CAPUT XI.

Solvuntur argumenta ex ratione.

Præter testimonia Scripturarum et Patrum, multas quoque rationes colligunt adversarii.

Primam rationem ducunt ab exemplis sanctorum, qui certi fuisse narrantur de sua justitia. Enumerant Kemniti, et Catharinus sanctos patriarchas, Abel, Henoch, Noe, Abraham, et similes, quos ipsa Scriptura commendat.

Sed facilis est responsio. Primum enim pauci illi viri, et ii valde eximii, fortasse peculiari revelatione certi fieri meruerunt de gratia, quam apud Dominum invenerunt. Certe ad Abraham manifeste dictum esse legitur Genes. xxii. *Nunc cognovi, quod timeas Dominum* (1), id est, nunc te cognoscere feci, quod verus sis cultor, et amator Dei. Sic enim exponit S. Augustinus quæst. 57. et 58. in Genesim, ex quo intelligimus, non esse communè omnibus justis, ut se justos esse certo sciant. Quandoquidem patriarcha Abraham, tot annis pie Deo servierat, et tamen tunc solum audire meruit. Nunc cognovi, quod timeas Deum, quando ad imperium Dei unigenitum Filium immolare decrevit. Deinde, Scriptura dum sanctos commendat, et eorum justitiam, et virtutes laudat, nos certos reddit, quibus id utilissimum erat, potius quam illos.

Secundam rationem petunt Kemniti et Calvinus a veritate promissionum. Deus enim, qui mentiri non potest, gratiam promisit non solum in genere omnibus, sed etiam in particulari singulis. Id enim sonant illa verba, Zach. ix. *Ecce Rex tuus venit tibi.* Et Luc. xii. *Complacuit Patri in te* (2). Addit Calvinus in Antidoto confirmationem ex Concilio Tridentino. « Concilium sess. 6. cap. 9. monet, ut nemo dubitet de efficacia passionis Christi, at numquid in aere, inquit Calvinus,

locanda est ista efficacia? Si efficax fuit Christi passio certe mihi, et tibi fuit efficax, non ideæ Platonice.

Respondeo: multa de hac re diximus in i. lib. Ideo breviter nunc respondemus, primum promissiones allegatas non esse particulares, sed generales. Illud enim: *Ecce tuus venit tibi*, dicitur filiæ Sion, id est, toti Ecclesiæ. Et illud (*Complacuit Patri in te*) dicitur toti gregi pusillo, id est, eidem Ecclesiæ. Deinde addimus, promissiones istas posse quidem etiam applicari singulis in particulari, sed tunc esse conditionatas, non absolutas. Non enim quæ promittuntur Ecclesiæ, conveniunt singulis hominibus, nisi illi per fidem, et charitatem incipiant esse membra viva corporis Ecclesiæ, immo nisi prius renascantur ex aqua et Spiritu sancto, et postea servent omnia, quæ mandata sunt.

Tertiam rationem sumunt iidem ab efficacia et proprietatibus fidei et spei: Scriptura enim tribuit fidei *πληροφορίαν*, id est, plenissimam certitudinem, ad Hebr. x. Item ut sit convictio et hypostasis, ad Hebræos xi. Et Jacobi i, fidei opponitur hæsitatio. Præterea ipsi etiam spei tribuitur firmitas et certitudo, immo et *πληροσφορία* ad Hebr. vi. ubi etiam comparatur anchoræ propter stabilitatem et immobilitatem. Igitur promittenti Deo remissionem peccatorum, debet homo firmissime, ac certissime credere et confidere, sibi remitti peccata, alioqui fides et spes dubiæ esse possent.

Respondeo: quod attinet ad fidem, nulla est in hac parte difficultas. Fides enim certissima est. Neque ullus unquam Catholicus nisi hominibus justis. Amicus enim ab amico omnia bona sperare potest, neque periculum est, ne confundatur. De hac certitudine scribit Apostolus ad Roman. v: *Spes autem non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris* (2). Etsi quidem amicitia ista cum Deo corrumpi non posset, infallibiter, et absolute de salute securi essent, qui charitate cum Deo conjuncti sunt: tamen quia dum peregrinamur a Domino, fieri potest, ut qui amicus est, iterum fiat inimicus. Ideo non possunt etiam justi sine timore aliquo vivere.

Quod autem attinet ad spem, fatemur, eam quoque esse debere certissimam, sed in suo genere. Alia enim fidei, alia spei certitudo est. Duplex igitur in spe certitudo considerari potest. Una ex parte voluntatis; altera ex parte intellectus. Ex parte voluntatis certitudo spei est firma adhesio volun-

tatis ad rem speratam, et hæc maxima esse potest etiam si ex parte intellectus non sit homo certus, se rem illam consecutorum. Immo videtur spes non solum non exigere; sed nec ferre posse ex parte intellectus certitudinem absolutam. Nam quod certo scimus nos habituros, non proprie speramus, sed simpliciter expectamus. Hoc enim modo animæ beatorum non proprie sperant corporum resurrectionem, sed tantum expectant, quia certissimæ sunt ex parte intellectus, eam sibi deesse non posse. Itaque hæretici nostri temporis, qui certitudinem absolutam ex parte intellectus requirunt de justificatione et salute, nullum locum spei proprie dictæ relinquunt.

Quamvis autem (ut diximus) absolutam certitudinem spes non requirat ex parte intellectus, tamen habet etiam ex parte intellectus duplicem certitudinem.

Prima oritur ex fundamento spei primario, quod est promissio Dei. Certi enim sumus, Deum non posse fallere. Etsi quidem nihil requireretur ad justificationem, vel salutem nisi promissio Dei, haberemus etiam de his rebus absolutam, et infallibilem certitudinem: tamen quia requiruntur etiam alia, de quibus non sumus tam certi, ideo spes non expellit omnem timorem. De hac certitudine, ex parte fundamenti, loquitur Apostolus II Tim. I. *Scio cui credidi, et certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem.* Et ad Hebr. vi. *Interposuit (Deus) jusjurandum, ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam* (1).

Altera certitudo spei ex parte intellectus oritur ex charitate, ac per hoc non convenit nisi hominibus justis. Amicus enim ab amico omnia bona sperare potest, neque periculum est, ne confundatur. De hac certitudine scribit Apostolus ad Roman. v: *Spes autem non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris* (2). Etsi quidem amicitia ista cum Deo corrumpi non posset, infallibiter, et absolute de salute securi essent, qui charitate cum Deo conjuncti sunt: tamen quia dum peregrinamur a Domino, fieri potest, ut qui amicus est, iterum fiat inimicus. Ideo non possunt etiam justi sine timore aliquo vivere.

Habemus igitur spem Christianorum certissimam esse, tum ex parte voluntatis, tum ex parte intellectus, sed ex parte intellectus certitudinem absolutam, et infallibilem habere, rationi fundamenti et ratione formæ, id est ratione promittentis Dei, et ratione charitatis, quæ est forma spei: et solum ratione propriæ dispositionis formidinem aliquam habere conjunctam.

Quartam rationem ducunt adversarii ex natura et efficacia sacramentorum. Sed aliter hoc argumentum texunt hæretici, aliter Catharinus. Hæretici sic ratiocinantur, sacramenta sunt instituta ad obsignandam gratiam per Christum acceptam, vel quæ per Christum accipiuntur, ut nimirum hoc symbolo externo sustentetur fides, et certi reddamur de eo, quod non videmus. Igitur qui dicit, baptizatos non esse certos de remissione peccatorum, injuriam sacramentis facit, et ipsi etiam Deo, quasi fallacia signa instituerit. Præterea, cum minister absolute, in Christi nomine pronunciat: *Ego te absolvo*, vel est certum quod dicit, vel incertum; si certum, igitur peccat qui non credit se certo esse absolutum ac per hoc justificatum; si est incertum, igitur peccat minister, tam audacter pronuncians Christi nomine, quod fortasse est falsum: « Et posset ei dici », inquit Lutherus, « Domine, tu mentiris ».

Catharinus autem in hunc modum argumentum proponit, sacramenta non ponenti obicem certo gratiam conferunt! potest autem qui sacramentum recipit, certo scire a se obicem nullum poni; igitur potest idem ipse certus esse, sibi peccata esse dimissa.

Respondeo: Falso assumunt hæretici sacramenta instituta esse præcipue ad fidem sustentandam, et nos certos de Dei voluntate reddendos: nam (ut. in lib. i de Sacramentis in genere demonstravimus) si ita esset, frustra baptizarentur infantes et amentes, qui ejusmodi effectus capaces non sunt. Potissima igitur causa institutionis Sacramentorum est, ut sint instrumenta justificationis efficiendæ. Et ideo B. Paulus ad Tit. iii. non dixit, certos nos fecit, sed, *salvos nos fecit per lavacrum*; neque lavacrum dixit certificationis (ut sic loquar) sed, *regenerationis et renovationis*. Et ad Ephes. v. non dixit, certam faciens Ecclesiam, sed, *mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ* (3). Concedimus tamen sacramenta non solum esse causas, sed

(1) Gen. XXII, 42. — (2) Zach. IX, 9; Luc. XII, 52.

(1) II Tim. I, 12; Heb. VI, 7. — (2) Rom. V, 5. — (3) Tit. III, 5; Eph. V, 26.

etiam signa justificationis, et quidem infallibilia ex parte sua, non absolute. Non enim significat cæremonia illa Baptismi, hominem absolute lavari et mundari a peccato, sed lavari et mundari, quod attinet ad vim, et efficaciam sacramenti, modo non impediatur effectus per indispositionem suscipientis. Requiritur autem dispositionem fidei et pœnitentiæ, et posse fieri, ut quis fidem, et pœnitentiam simulans ad Baptismum accedat, neque hæretici negant.

Itaque non sunt fallacia signa, neque potest dici Ministro, Domine, tu mentiris, si quis forte ficto corde accedens a Ministro qui id ignorat, simpliciter baptizetur. Non enim ille, cum dicit, ego te baptizo, aliud significat, nisi ego sacramentum tibi præbeo, quod vim habet omnia sibi peccata delendi, vel (quod est in me) abluo te, et mundo a sordibus peccatorum. Et hoc ipsum est, quod credere tenetur, qui sacramentum recipit nimirum sibi remitti peccata vi sacramenti illius, nisi forte ipse per indispositionem suam in causa sit, cur non succedat justificationis effectus.

Jam vero ad Catharinum respondeo, argumentum ejus recte concludere posse eum, qui non est sibi conscius fraudis alicujus, certum esse de remissione peccatorum, sed certitudine quadam humana et morali, non certitudine fidei. Quoniam (ut supra ostendimus) non potest haberi certitudo fidei (si revelationem removeas) de intentione ministri, sine qua non perficitur sacramentum, neque de remotione omnis impedimenti cum fieri possit, ut aliquis non sit sibi conscius obicis, et tamen re ipsa obicem ponat, cum affectum gerat ad peccatum aliquod lethale; quod esse peccatum ignoret.

Quintam rationem ducit Kemnitius ab origine sententiæ nostræ. Scribit enim eam ortam esse ab errore Phariseorum et Novatianorum. Quod inde probat, « quoniam Pharisei (ut ipse dicit) non dubita aut de remissione peccatorum in genere, sed murmurabant, quia Christus jubebat homines confidere sibi in particulari dimissa esse peccata. Novatiani vero (ut ex Ambrosio de pœnitentia, et ex historia tripartita lib. VIII. Kemnitius citare se dicit) non dubitabant in genere posse dimitti peccata, sed an minister deberet certo affirmare, an dubitative in particulari pœnitentibus peccata dimitti ».

(1) Marc. II, 7; Luc. VII, 49.

Respondeo: hæc vero non argumenta, sed impostura et mendacia sunt. Nam Evangelium apertissime testatur, Phariseos non murmurasse, quod Christus juberet in particulari fiduciam concipi de remissione peccatorum, sed quod se Deum facere videretur, dum potestatem peccata relaxandi soli Deo propriam sibi sumebat. Sic enim Pharisei loquuntur, Marci II. *Quid hic sic loquitur? Blasphematur, quia dicit, quod peccata dimittit, nisi solus Deus?* Et Lucæ VII. *Quis est hic, qui etiam peccata dimittit (1)?* Adde quod Dominus non jussit, homines credere fide Catholica, sibi peccata esse dimissa, sed tantum confidere. Quod ipsum Catholici omnes docent, quippe qui sciunt fidem et fiduciam non esse idem, et posse hominem confidere sibi remissa esse peccata, etiamsi ex parte intellectus, non habeat ejus rei certitudinem absolutam.

Quod ad Novatianos pertinet, mirum est, cur audeant Lutherani nobis errorem Novatianorum tribuere, cum ipsi verissimi sint Novatiani. Nam error Novatianorum ille erat, quod nullum in Ecclesia sacramentum Pœnitentiæ et reconciliationis agnoscebant distinctum a Baptismo. Quod ipsum Lutherani omnes docent. Sed quoniam nondum Satanas inspiraverat Novatianos, ut dicerent per memoriam Baptismi posse homines reconciliari, quod Lutheranis postea inspiravit, ideo Novatiani lapsos post Baptismum monebant, ut cum Deo agerent, in Ecclesia enim non esse potestatem reconciliandi. Sic Ambrosius loquitur lib. I. de pœnitentia, cap. 4. « Aiunt Novatiani se Domino deferre reverentiam, cui soli remittendorum criminum potestatem permittunt ». Et Socrates lib. VIII. Tripart. et lib. IV. historiae suæ, cap. 23. « Novatus, inquit, Ecclesiis scribebat, ne eos, qui dæmonibus immolaverant, ad sacramenta susciperent, sed invitarent quidem ad pœnitentiam, remissionem vero Dei relinquerent potestati, cujus solius est peccata remittere.

Postremam rationem ducunt ab absurdo. Nam valde absurda videtur esse doctrina, quæ perpetuam dubitationem, hæsitationem et fluctuationem docet. « Qualis, inquit Kemnitius, est illa doctrina, cujus effectus, summa, et finis est, ut anxie conscientia, quærentes consolationem, rejiciantur in perpetuas hæsitationes et dubitationes suæ cum

Deo reconciliationis, salutis, et vitæ æternæ? »

Respondeo: posset hoc argumentum, si rethorici liberet, multo verius in adversarios retorqueri, qui miseras animas, quærentes consolationem, ita seducunt, ut in vanissimam fiduciam et temerariam præsumptionem præcipitare non dubitent. Sed his omissis, dico nullum esse Catholicum scriptorem, qui doceat oportere homines perpetuo dubitare, et hæsitare de sua cum Deo reconciliatione.

Tres enim videntur numerari inter Catholicos de hac quæstione sententiæ, quarum una, quæ est Ambrosii Catharini, non solum dubitationem omnem excludit, sed etiam addit posse justos habere de sua justificatione certitudinem fidei divinæ, de qua sententia non potest Kemnitius queri.

Altera sententia non docet quidem certitudinem fidei divinæ, tamen affirmat posse, immo etiam solere præsertim homines perfectos ad eam securitatem venire, ut nullam habeant de sua justificatione formidinem, plane ad eum modum, quo credimus sine ulla hæsitatione et formidine deceptionis, Cæsarem imperasse in Italia, Alexandrum in Græcia, Ciceronem oratorem, Livium historicum, Virgilium poetam fuisse; Constantinopolim esse urbem in Thracia, et Antiochiam in Syria, quamvis neutram viderimus.

De qua etiam sententia non video cur Kemnitius queri possit. Quamquam (ut verum fatear) mihi hæc sententia non probatur; Tum quia Concilium Tridentin. sess. 6. c. 9. docet, neminem esse, qui dum considerat suam infirmitatem et indispositionem, non possit de sua gratia formidare ac timere. Tum etiam quia exempla sanctorum, Jobi, Davidis, Pauli, Hilarionis, et aliorum perfectissimorum hominum, supra citata, contrarium persuadent. Tum denique quoniam de Cæsare, Alexandro, Cicerone, Livio, Virgilio, Constantinopoli, et Antiochia, aliisque similibus rebus ideo non dubitamus, quoniam habemus plurimos oculatos testes, nec unquam in ejusmodi rebus accidit deceptio, vel multis sæculis res celebrata est, et nemo unquam contradixit, et ejusmodi res sunt, quæ sub aspectum cadunt, et facili negotio cognosci possunt. Sæpe etiam nihil ad nos pertinent, et ideo malumus simpliciter credere, quam anxie quærere, utrum sic, an

aliter se habeant. At negotium justificationis, et salutis æternæ ad nos maxime pertinet, neque ullos habemus de ea re testes oculatos, et scimus non paucos vehementer esse deceptos, et res est altissima, atque abdita valde.

Tertia sententia, quæ communior in Ecclesia est, non tollit quidem omnem formidinem, tamen tollit omnem anxietatem et hæsitationem, et ipsam etiam dubitationem, si dubius dicatur, qui non audet alteri parti assentiri. Neque enim bona est argumentatio: Catholici non habent certitudinem fidei de sua justificatione, igitur semper dubitant, hærent, anxii sunt. Sicut neque contra recte quis concluderet, Catholici non sunt anxii, neque hæsitant de sua justificatione, igitur certi sunt certitudine fidei, sibi remissa esse peccata. Datur enim aliquid medium inter hæc extrema, videlicet certitudo quædam moralis ex parte intellectus, et spes, ac fiducia ex parte voluntatis.

Porro solidam consolationem et pacem, ac tranquillitatem, et lætitiâ interiorem longe melius gignit in Catholicis bona conscientia, contritio, charitas, studium honorum operum, frequens Eucharistiæ perceptio, visitatio Spiritus sancti, quæ est manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit. quam inanis illa fiducia, et vera temeraria præsumptio in Lutheranis. Nam de bona conscientia scribit Apostolus, II Corinth. I. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientia nostræ.* Et S. Joan. es in epist. I. cap. III. *Si cor nostrum non reprehenderit, nos, fiduciam habemus apud Deum.* De vera contritione scribit Salomon, Proverb. XIV. *Cor quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio ejus non miscebitur extraneus (1).* Vere enim incredibile lætitiâ oritur ex eo, quod quis videat se amarissime peccata sua deflere. Porro charitas nihil prius gignit quam gaudium et pacem. Inde enim dicitur Galat. V. *Fruitus Spiritus est charitas, gaudium, pax etc.*

Sed ex patientia (ut alia nunc omittam) solidissima oritur consolatio. Nam ut ait Apostolus, Roman. V. *Gloriamur in tribulationibus, quia tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit etc.* Et II Corinth. VII. *Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.* Et cap. VIII. *Notum, inquit, vobis facimus fratres gra-*

(1) II Cor. I, 12; I Joan. III, 20; Prov. XIV, 10.

tiam Dei, quæ data est in Ecclesiis Macedoniæ, quod in multo experimento tribulationis abundantia gaudii ipsorum fuit. Et Jacobus cap. I. *Omne gaudium existimate, fratres, cum in tentationes varias incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habet.* Et ante hos omnes Propheta David: *In tribulatione, inquit, dilatasti mihi.* Et rursus: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificaverunt animam meam* (1).

Sancti quoque Patres, quorum testimonia perperam, adduxerunt adversarii pro certitudine fidei, et præsertim Cyprianus, Ambrosius, Augustinus, Leo, securitatem animæ, non ex fide remissionis peccatorum, sed ex conscientia charitatis et operum bonorum colligebant. Placet autem nomine aliorum S. Bernardi testimonium hic abscribere, ut omnes intelligant, unde petenda sit solida consolatio. Sic igitur loquitur in serm. 69. in Cantica: « Quanta putas ex hac mansione iter animam et verbum familiaritatis gratia oriatur. Quanta de familiaritate sequatur fiducia? Non est (ut opinor) quod jam talis anima dicere vereatur, dilectus meus mihi, quæ ex eo quod si diligere et vehementer diligere sentit, etiam diligere nihilominus vehementer non ambigit, ac de sua singulari intentione, sollicitudine, cura, opera, diligentia, studioque, quo incessanter et ardentem invigilat quemadmodum placeat Deo, æque hæc omnia in ipso indubitanter agnoscit, recordans promissionis ejus, in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. Ergo ex propriis, quæ sunt penes Deum agnoscit, nec dubitat se amari quæ amat ». Et infra: « Vides quomodo non solum de amore suo certum te reddit, si quidem tu ames illum, sed etiam de sollicitudine sua, quam pro te gerit, si te senserit sollicitum sui. »

Hanc igitur certitudinem libenter agnoscimus, quæ non oritur ex præsumptione imputatæ justitiæ, neque est certitudo fidei Catholicæ, sed oritur ex charitatis et operum bonorum experimento, ac per hoc moralis et conjecturalis certitudo nominari potest.

CAPUT XII.

Refellitur error de certitudine Prædestinationis.

Hactenus primum errorem ex illis qua-

(1) Rom. V, 3; II Cor. VII, 4; ibid. VIII, 2; Jacob, I, 2; Psal. IV, 2; ib. XCIII, 49. — (2) Rom. XI, 33.

tuor, quos initio hujus libri proposuimus, expugnare conati sumus. Sequitur ut adversus secundum breviter disseramus.

Secundus error eorum erat, qui non solum de præsentis gratia, atque justitia, sed etiam de prædestinatione, atque electione ad gloriam certitudinem fidei haberi contendunt. Docuit hunc errorem Martinus Bucerus, in Colloquio Ratisbonensi. Nam exstat in eo Colloquio inter alios titulos, unus de firmissima æternæ salutis fiducia, et certitudine, et in eo affirmat Bucerus, non esse verum christianum, qui non eadem fidei certitudine, credit se habiturum esse vitam æternam, qua credit, Christum esse, et Deum etiam esse. Idem etiam docet in lib. de Concordia, in conciliatione articuli de justificatione: Idem quoque docet Petrus Martyr, in commentar. ad cap. VIII. epist. ad Roman. Eundem errorem mordicus defendit Joannes Calvinus, in lib. III. Institution. cap. 2. ubi sic loquitur §. 16: « Vere fidelis non est, nisi qui solida persuasionem Deum sibi propitium persuasus, de ejus benignitate omnia sibi pollicetur, nisi qui divinæ erga se benevolentiae promissionibus fretus, indubitam salutis expectationem præsumit ». Vide eundem §. 40. et in antidoto Concilii. In eodem errore versatur Kemnitius, in Examine Concilii Tridentini. Reprehendit enim quod Concilium docet, sess. 6. cap. 12. neminem sine peculiari revelatione, certo statuere debere se esse ex numero prædestinatorum. Affirmat vero Kemnitius, hanc falsam esse doctrinam, et probat ex cap. VIII. ad Roman. Ex verbo Dei posse ac debere omnes justificatos certo statuere de sua prædestinatione.

Cæterum hic error pugnat cum Scripturæ divinæ testimoniis, cum sententiis sanctorum Patrum, et eam manifesta, atque apertissima ratione.

Primum igitur, Apostolus Paulus ad Roman. XI. de Prædestinatione disputans, refert hoc mysterium inter altissima Dei secreta, exclamans: *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus? Et, quis novit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit* (2)? Et quamvis hæc altitudo secreti præcipue respiciat causam, cur Deus unum eligat, alterum non eligat, tamen indicat etiam non posse sciri sine revelatione, quem Deus elegerit, et quem non elegerit.

Nam ex hoc ipso, quod ignoramus, quid moveat Deum, ut hunc potius quam illum eligat, et in ejus voluntatem rem totam referre cogimur, intelligimus non posse alia via cognosci, quem eligere, et quem non eligere voluerit, nisi per revelationem specialem, qua suam ipse voluntatem alicui manifestare dignetur.

Secundo, Scriptura hortatur omnes fideles ad timorem, cum ait Roman. XI. *Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time, ne forte et tibi non parcat.* Et I Corinth. X. *Qui stat videat ne cadat.* Et Philip. II. *Cum timore, et tremore salutem vestram operamini.* Et Apocal. III. *Tene quod habes, ne forte alius accipiat coronam tuam.* Et in epist. II. idem Joannes: *Videte, inquit, ne perdati, quæ operati estis.* Et in Psal. II: *Servite Domino in timore et exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, et pereatis de via justa* (1).

Ad hæc et similia respondet Calvinus et Kemnitius, hæc dici ad excutiendum torporem et carnalem securitatem, quæ homines in operibus bonis negligentes faciunt, non quod revera periculum sit, ne veri fideles excidant a salute. At verum quidem est, nullum esse periculum, ne prædestinati salutem æternam perdant, et terrores illos a Spiritu-Sancto, per Scripturas sanctas adhiberi, ut electi ad sollicitudinem et diligentiam excitentur, sed hæc omnia locum habent in iis, qui prædestinationem suam ignorant, non in iis, qui de illa certissimi sunt. Nam qui certo persuasi sunt, se omnino salvandos, non possunt timere, ne excidant a salute, immo nec debent timere, si id certo credunt certitudine fidei, quomodo credunt Christum esse Deum, nam isto suo timore injuriam fidei facerent.

Proinde si vera esset responsio hæreticorum, Spiritus-Sanctus hortaretur electos ad infidelitatem cum hortatur ad timorem amittendæ salutis: Quemadmodum enim si quis admoneret fidelem ut timeret, ne forte non sit verum, Christum esse Deum, ad impietatem sine dubio eum impellere videretur. Ita prorsus Spiritus-Sanctus (quod blasphemum est cogitare) ad impietatem provocaret electos, dum hortatur ut timeant, ne forte excidantur, ne pereant de via justa, ne amittant coronam suam. Igitur qui timere jube-

mur, non debemus, nec possumus certo credere certitudine fidei, nos esse de numero salvandorum.

Tertio, Scriptura disertis verbis docet, salutem pendere a conditione operum, Matth. V. *Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Matth. XIX. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata Rom. VIII. Quod si filii et hæredes, si tamen compatimur, ut et conglorificemur.* II. Timot. II. *Si commortui sumus, et convivemus.* Et ibidem: *Non coronabitur, nisi qui legitime certaverit* (2). At concedunt adversarii nullam esse posse certitudinem salutis, si ea pendeat a conditione operum, unde igitur tam confidenter affirmant se de salute et vita æterna esse certissimos?

Respondent fortasse, hæc omnia se habere non in se, sed in Christo, cujus facti sunt membra per fidem. Sic enim jubet Calvinus, ut fidelis non respiciat se et opera sua, sed respiciat Christum, non ut extra se positum, sed ut in se manentem, et omnia bona sua communicantem. Sed hæc responsio non est solida, Nam Christus ipse requirit a membris suis, ut ipsa etiam bene operentur, et, tamquam vitis requirit, ut palmites fructum ferant. Alioqui excisionem minatur: *Ego sum vitis vera* (inquit Joan. XV.) *et Pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum.* Et infra: *Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmas, et arescet, et colligent eum, et in ignem mittent, et ardet* (3). Non igitur sufficit ad salutem insertum esse in vitem Christum, nisi quis ut palmas fructum bonorum operum pariat. Deinde, cum Dominus ait: *Nisi abundaverit justitia vestra etc.* Et: *Si vis ad vitam ingredi etc.* Non significat ut membra justitiam capitis sibi arrogent, sed ut ipsa quoque operentur, et justitiam faciant, ut perspicuum est ex sequentibus, ubi ait Matth. V. *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros etc.* Et Matth. XIX. *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, et habebis thesaurum in cælo* (4).

Respondere solent, opera quidem requiri, sed non ut conditionem, a qua pendeat promissio vitæ æternæ, sed quia fides vera non est nisi sit viva, et fructificet opera bona, nam peccata, id est, opera carnis excutiunt fidem, et effundunt Spiritum-Sanctum. At

(1) Rom. XI, 20; I Cor. X, 12; Phil. II, 12; Ap. III, 11; II Joan. 8; Psal. II, 11. — (2) Mat. V, 20; ib. XIX, 17; Rom. VIII, 17; II Tim. II, 11; ibid. 5. — (3) Joan. XV, 1, 6. — (4) Matth. V, 14; ibid. XIX, 21.